

การเปลี่ยนแปลงแนวคิดในการสร้างและบูรณะปฏิสังขรณ์วัดหลวงในรัชสมัย 525

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจนถึงปัจจุบัน:

ข้อขัดแย้งในการอนุรักษ์โบราณสถานและวัฒนธรรมแบบชาตินิยม

วรสิทธิ์ ดันตินิพันธุ์กุล

วัฒนธรรมศึกษา ที่มหาวิทยาลัยเบอร์มิงแฮม: จาก 'ซ้ายใหม่' ถึง สจ๊วต ฮอลล์ 582

วสันต์ ปัญญาแก้ว

ความเข้าใจ “วัฒนธรรม” ในงานวิจัยสังคมไทย 636

อานันท์ กาญจนพันธุ์

คำนำ

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) ได้จัดการประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยา ครั้งที่ 7 หัวข้อยกเครื่องเรื่องวัฒนธรรมศึกษา ระหว่างวันที่ 26-28 มีนาคม 2551 โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมประมาณ 570 คน

การประชุมครั้งนี้ มีเป้าหมายเพื่อทบทวนและทำความเข้าใจเรื่องการศึกษาวัฒนธรรม และหลักสูตรวัฒนธรรมศึกษาในประเทศไทย ซึ่งปัจจุบันมีสถาบันการศึกษาหลายแห่งกำลังเปิดหลักสูตรนี้ การทำความเข้าใจหลักสูตรวัฒนธรรมศึกษาในประเทศไทยอาจทำให้เห็นว่า “วัฒนธรรมศึกษา” ในแต่ละสถาบันมีแนวทางการศึกษาอย่างไร แตกต่างจากหลักสูตรวัฒนธรรมศึกษาในต่างประเทศอย่างไร โดยเฉพาะสกุลเบอร์มิงแฮมซึ่งเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรมศึกษาสมัยใหม่

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรได้กำหนดให้นักวิชาการเขียนบทความจำนวน 12 เรื่อง โดยมีประเด็นครอบคลุมทั้งเรื่องทฤษฎี กรณศึกษา และปรากฏการณ์เกี่ยวกับหลักสูตรวัฒนธรรมศึกษา รวมทั้งทบทวนความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องวัฒนธรรมในการศึกษาสังคมไทย มีการเสวนาโต๊ะกลมในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับดนตรี วรรณคดี การถ่ายภาพ และการบริหารงาน วัฒนธรรม

บทความเรื่องความเข้าใจวัฒนธรรมในงานวิจัยสังคมไทย ของ ศ.ดร.อานันท์ กาญจนพันธุ์ เสนอว่าการศึกษาวรรณกรรมในสังคมไทยแบ่งได้ตามยุคสมัยเป็น 5 กลุ่ม แต่ละกลุ่มจะมีความแตกต่างและวิพากษ์วิจารณ์ซึ่งกันและกัน ความต่างนี้สะท้อนความเข้าใจวัฒนธรรมที่ต่างกัน อานันท์อธิบายว่าการวิจัยวัฒนธรรมที่จะมีพลังในการวิเคราะห์สูง ขึ้นอยู่กับการตั้งคำถามกับโมทัศน์ ที่อยู่ในความเข้าใจวัฒนธรรมแต่ละลักษณะให้มากขึ้น ขณะเดียวกันก็ควรจะมีวิพากษ์วิจารณ์ ความคิดความเข้าใจต่างๆ ก่อนที่จะประยุกต์ใช้ในการวิจัย และพร้อมที่จะเลือกผสมผสาน ความคิด ที่แตกต่างกันให้ทันกับการตั้งคำถามใหม่ๆ ซึ่งผันแปรไปตามการเปลี่ยนแปลงรอบๆตัว และเชื่อมโยงกับบริบทที่มีความหลากหลายและไร้พรมแดนมากขึ้น

บทความของ ดร.สิริวุฒิ เสนาคำ เรื่องวัฒนธรรมศึกษาแบบไทยๆ อธิบายว่าหลักสูตร วัฒนธรรมศึกษาของไทยเติบโตท่ามกลางอุตสาหกรรมวัฒนธรรมไทย แต่วิธีการศึกษายังมีลักษณะเป็นเชิงเดี่ยว หรือเน้นความเป็นท้องถิ่นอย่างเข้มข้น มองไม่เห็นมิติของความซับซ้อนทาง วัฒนธรรม เพราะปัจจุบันวัฒนธรรมมีลักษณะข้ามพรมแดน นอกจากนั้นควรจะมีการ วิพากษ์วิจารณ์วัฒนธรรมให้มากขึ้น มิใช่แค่การอนุรักษ์วัฒนธรรมชาติไทยอย่างที่เป็นอยู่ใน ปัจจุบัน

บทความของ ดร.ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี อธิบายว่าอิทธิพลของวัฒนธรรมศึกษาในวิชา มานุษยวิทยา มีทั้งกลุ่มที่ตอบรับและกลุ่มที่วิพากษ์วิจารณ์ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นการปะทะสังสรรค์ทางความคิดของโลกวิชาการสมัยใหม่ และการเมืองเรื่องของศาสตร์และปฏิบัติการแห่ง การสร้าง “วัฒนธรรม” ดังนั้นสิ่งที่ท้าทายมานุษยวิทยาในคริสต์ศตวรรษที่ 21 ก็คือในทัศนะทาง วัฒนธรรมกำลังกลายเป็นสินค้าที่ถูกนำไปใช้โดยศาสตร์แขนงอื่นๆ โดยเฉพาะศาสตร์วัฒนธรรม ศึกษา

บทความของ ดร.วสันต์ ปัญญาแก้ว เสนอว่าวัฒนธรรมศึกษาในอังกฤษ เป็นการศึกษา ปราบกฎการณ์สังคมเชิงวิพากษ์ ที่มีรากฐานทางปัญญาก่อตัวพัฒนาขึ้นมาภายใต้บริบท ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจการเมืองบนเกาะอังกฤษยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งเกี่ยวข้องกับ การเมืองของกลุ่มซ้ายใหม่ โดยมีผู้นำทางความคิดที่สำคัญคือสจ๊วต ฮอลล์ ซึ่งให้ความสนใจ ศึกษาวัฒนธรรมของคนสามัญธรรมดา หรือพบเห็นในชีวิตประจำวัน บรรยายภาศการต่อต้าน สงครามเวียดนามในปี ค.ศ. 1968 ทำให้การศึกษาวรรณกรรมหันมาสนใจ “การเมืองของ วัฒนธรรม” และมีการนำแนวคิดทฤษฎีที่หลากหลายมาศึกษา สนใจประสบการณ์ของมนุษย์ใน สถานะผู้กระทำการ หรือทำให้สังคมเปลี่ยนแปลง

บทความของดร.เกษม เพ็ญภินันท์ อธิบายว่าปลายทศวรรษที่ 1970 เป็นต้นมามีเพียง อุดมการณ์ประชาธิปไตยเท่านั้นที่ขับเคลื่อนโลก ทำให้ความสัมพันธ์ของผู้คนเปลี่ยนไปโดยเน้น เรื่องความเท่าเทียม ส่งผลให้สังคมศาสตร์หันมาสนใจเรื่องราวของวิถีชีวิตและมิติทางวัฒนธรรม การเกิดขึ้นของวัฒนธรรมศึกษาสัมพันธ์กับเรื่องนโยบายเชิงวัฒนธรรม การจัดการทางวัฒนธรรม อุตสาหกรรมเชิงวัฒนธรรม และพลเมืองเชิงวัฒนธรรม สิ่งเหล่านี้เป็นปฏิบัติการทางการเมือง ท่ามกลางกระแสโลกที่ ซึ่งพื้นที่ทางวัฒนธรรมไม่มีขอบเขตชัดเจนแต่ข้ามพรมแดนรัฐชาติ เป็น ภาพสะท้อนชีวิตของมนุษย์สมัยใหม่ที่เต็มไปด้วยความขัดแย้ง และความไม่แน่นอนในการดำเนิน ชีวิต

มนุษย์ต้องพบกับความแตกต่างทางความคิด เชื้อชาติ และวัฒนธรรม ดังนั้นวัฒนธรรม ศึกษาจึงต้องใช้แนวคิดทฤษฎีและวิธีวิทยาที่หลากหลายจนมีลักษณะเป็น “สหวิทยาการ” การประชุมครั้งนี้เปิดโอกาสให้นักมานุษยวิทยาและนักวิชาการด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มีข้อถกเถียงทางแนวคิดทฤษฎีที่หลากหลาย มีการตั้งคำถามเกี่ยวกับสถานภาพของวัฒนธรรม ศึกษาแบบไทยๆว่าเป็นอย่างไร ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อนักวิชาการไทยปัจจุบันที่อาจต้องกลับมา ทบทวนการศึกษาวรรณกรรมของตนเอง และการพัฒนาหลักสูตรวัฒนธรรมศึกษาที่จะเกิดขึ้นใน อนาคต